

Avdelningen för vård och omsorg
Helena Henningson

Överenskommelsen God och nära vård 2022 - En omställning av hälso- och sjukvården med primärvården som nav

I enlighet med överenskommelsen om en God och nära vård 2022 – En omställning av hälso- och sjukvården med primärvården som nav, ska Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inkomma med en redovisning av förbundets arbete som gjorts med stöd av och i enlighet med överenskommelsen, senast den 31 mars 2023.

Under 2022 har SKR erhållit 53 miljoner kr inom ramen för överenskommelsen för att stödja kommuner och regioner.

Generella bedömningar

SKR konstaterar att omställningen till Nära vård pågår runt om i landet med hög prioritet. Kommuner och regioner i samtliga län har idag en stabil grund för omställningen genom en gemensam målbild och etablerade lednings- och stödstrukturer. Arbetet pågår med att utveckla nya arbetssätt i vårdens och omsorgens kärnverksamheter. Det handlar bland annat om olika mobila team ofta i samarbete mellan region och kommun, digitala tjänster, förbättrade arbetsflöden mellan primärvården och den specialiserade vården, hälsocoacher, servicepunkter i glesbygd mm. Samtidigt blir utmaningarna för kommuner och regioner allt större, inte minst gäller det bristen på medarbetare och ett allt tuffare ekonomiskt läge. SKR:s bedömning är att det därför är av största vikt med fortsatt stöd, både finansiellt, och andra former av stöd för verksamhetsutveckling. Det är viktigt att stödet adresseras båda huvudmännen. Den nationella nivån behöver agera gemensamt och den strategiska samverkan mellan staten och SKR utvecklas.

De riktningförändringar som är SKR:s sätt att sammanfatta omställningen har ett starkt fäste och präglar både SKR:s arbete och stora delar av det arbete som sker i kommuner och regioner.

Riktningförändringarna är:

- Från fokus på organisation till fokus på person och relation.
- Från passiva mottagare till aktiva medskapare.
- Från isolerade vård och omsorgsinsatser till samordning utifrån personens fokus.
- Från reaktiv till proaktiv och hälsofrämjande.

Utvecklingen av den nära vården med primärvården som nav

Stöd i det strategiska omställningsarbetet

De mötesplatser och forum som tidigare etablerats inom ramen för SKR:s program Nära vård, är fortfarande relevanta och deltagandet är mycket stort. Några exempel är mötesforum, chefsgrupper, forskningsfrukost och dialogforum med olika aktörer och intressenter. Dessa beskrevs bland annat i SKR:s helårsrapport för 2021 års näravård-överenskommelse. Vissa mötesplatser är öppna för alla, medans andra grupperingar är riktade till olika funktioner.

Under året etablerade SKR:s program Nära vård ett strategiforum Nära vård. Inom samtliga län finns idag etablerade stödstrukturer för omställningen. I strategiforum möts två personer från varje län, en från länets kommuner och en från regionen, tillsammans med SKR:s programledning för att diskutera strategiska frågor.

SKR har ett gott samarbete med flera av de myndigheter som har regeringsuppdrag kopplade till Nära vård, bland annat Socialstyrelsen och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. Samarbetet med Socialstyrelsen sker på regelbunden basis med inbokade möten för dialog. Företrädare för Socialstyrelsen och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har också inbjudits och deltagit i några av de mötesforum som SKR anordnar.

Inom ramen för Partnerskapet för kunskapsstyrning inom hälso- och sjukvård och socialtjänst är nära vård en fråga som återkommande diskuteras på olika sätt. SKR:s samordnare för nära vård är adjungerad till Nationellt programområde för primärvård och medverkar vid behov på möten inom kunskapsstyrningen.

Nära vård finns regelbundet på agendan för flera av SKR:s ordinarie chefsnätverk, exempelvis nätverk för kommundirektörer respektive regiondirektörer, socialchefs-nätverket, hälso- och sjukvårdsdirektörsnätverket, nätverket för chefer/ansvariga för hälso-/vårdval (regionernas primärvård) samt regionernas ekonomidirektörsnätverk och kommunikationsdirektörsnätverk. Under året

etablerades också ett särskilt nätverk för kommunikatörer inom kommuner och regioner som arbetar med kommunikationsinsatser kopplade till nära vård.

SKR publicerar årligen två Ekonomirapporter, en på våren och en på hösten. Dessa rapporter får ofta stor uppmärksamhet i riksmidia. Nära vård har, tillsammans med uppdragen Kraftsamling för psykisk hälsa och Strategi för hälsa, bidragit med särskilda avsnitt om hälsofrämjande och förebyggande arbete. Temat för 2022 har varit samverkan för fler friska levnadsår som en nyckel för kompetensförsörjningen.

Företrädare från SKR:s program för Nära vård medverkar som föreläsare på många olika konferenser och event både digitalt och fysiskt runt om i Sverige. Antalet förfrågningar för medverkan är fortsatt högt, och det kan vara både stora konferenser och mindre lokala arrangemang. Några exempel där företrädare från SKR:s nära vård-program medverkat är Dagens medicins Vårdarenan, Vitalis, Kvalitetsmässan, Socialchefsdagarna, Seniorveckan i Luleå, Funktionshinder i tiden och Livets möjligheter (arrangör var Nationellt kompetenscenter anhöriga, Nka). Det finns ett stort intresse och engagemang för nära vård såväl från sektorn som från andra sektorer. Runt om i Sverige arrangerade kommuner och regionen tillsammans egna Nära-vård-dagar.

SKR:s bedömning är att de förflyttningar och värden som omställningen handlar om har bred förankring. Förflyttningarna är inte bara önskvärda, de har också hjälpt till att formulera målbilder och färdplaner. Denna kraft måste tas tillvara och också påverka nationella och statliga beslutsfattare att stödja omställningen långsiktigt.

Häromåret bildade SKR tillsammans med Experio Lab, Linköpings universitet och Karlstad universitet partnerskapet Hälsolabb. Hälsolabb är en arena för lärande om hur nya lösningar på komplexa samhällsutmaningar kopplade till Nära vård kan se ut. Fyra län har under året utgjort piloter i detta, och länen är Örebro län, Västernorrland, Värmland och Uppsala län. Hälsolabb har också samarbetat med två statliga utredningar för att utforska nya sätt att ta fram policy i en samskapande process med användare och olika systemaktörer. I arbetet kartläggs användarnas behov, resurser och önskemål och utgör bas för utredningens förslag. Samtidigt skapas också kunskap om den lokala kontexten och förutsättningar hos medarbetare som jobbar nära användarna (brukare, patienter och anhöriga). Hälsolabb testar även tidiga förslag från utredningarna tillsammans med både användare, medarbetare, chefer och ledare för att förstå vilken effekt de skulle få i verkligheten. Under 2022 avslutade Hälsolabb ett samarbete med Utredningen om en äldreomsorgslag och medicinsk kompetens i kommunerna, där de stöttade utredningen i att ta fram ett användardrivet förslag på en vård- och omsorgsplan för äldreomsorgen. Hälsolabb samarbetade under 2022 även med Samsjuklighetsutredningen. En forskningsrapport som sammanfattar lärdomarna från arbetet kommer att presenteras under våren.

Under året har SKR:s samordnare medverkat i två statliga utredningar som expert. Det gäller Tillgänglighetsdelegationen och Utredningen om en ny äldreomsorgslag.

Stöd för utveckling i ledning och styrning

Stöd för ledare

För att fortsätta stärka och rusta ledare i omställningen till Nära vård genomfördes fyra digitala ledarskapsprogram under året. Två program vände sig till ledare, chefer och förtroendevalda. Vid dessa seminarium deltog 2 122 personer. Utvärderingen visar på god nytta och uppskattning av innehållet.

De andra två programmen vände sig till högsta tjänsteledningar, sju län har deltagit. 244 personer från ledningsgrupper i kommuner och regioner deltog. Programmet genomförs för att ge stöd till högsta ledningar i omställningen. Behovet av gemensam ledning över gränser och mellanrum i vården och omsorgen – en systemledning - är en av förutsättningarna för omställningen. Utvärderingen visade på god nytta och uppskattning av innehållet. En workshop har även genomförts i ett län om högsta tjänsteledningens roll och uppdrag.

Nära vård (Personcentered and Integrated care) var ett tema på den internationella konferensen Quality and Safety in Healthcare som ägde rum i juni på Svenska Mässan i Göteborg. Under den första konferensdagen bjöds de svenska deltagarna, som var ovanligt många, in till en hel dag under namnet Camp Sweden. SKR arrangerade också ett seminarium på temat Nära vård samt deltog i andras seminarier under samma tema.

Under konferensen Socialchefsdagarna i september höll SKR ett seminarium om att leda för nära vård med fokus på barn och unga. Det var många som kom till SKR:s monter och ville prata nära vård.

Uppföljning, ledning och styrning

Det är viktigt att omställningsarbetet som pågår i kommuner och regioner lyfts fram så att den samlade bilden av omställningen blir synliggjord. Under våren växte tanken och viljan fram att inom programmet ge en lägesbild av omställningen till Nära vård. Programledningen gav Hälsolabb i uppdrag att studera de del- och helårsrapporter som regioner och kommuner via RSS, skickat till Socialstyrelsen. I juni presenterades webbrapporten ”Nära vård 2021 och 2022” där läsaren kan ta del av analyser från rapporterna men också berättelser från kommuner, regioner, SKR och nationella myndigheter. Även professionsföreningar samt patient- och närståendeorganisationer delar med sig av sina arbeten för en mera nära och personcentrerad vård.

De 16 indikatorer som tidigare tagits fram inom programmet finns presenterade i en områdesrapport på portalen Vården i siffror. Där kan varje län följa sin utveckling och rapporten uppdateras löpande. Som ett komplement till rapporten finns sedan tidigare en infografik framtagen som visar indikatorerna på nationell nivå. Den återfinns på Nära-vård webben på skr.se och har uppdaterats vid två tillfällen under året. SKR kan konstatera att flera av de valda indikatorerna är trögrörliga, och att det är svårt att fånga effekterna genom de valda indikatorerna. Det var också något som SKR var medveten om när indikatorerna togs fram. Dessvärre visar detta att de sätt vi idag följer vårdens resultat, inte fångar omställningen till nära vård på ett bra sätt.

Med anledning av bristen på relevanta sätt att följa omställningen påbörjades under året ett arbete med att ta fram ett ramverk för uppföljning av omställningen till en Nära vård. En adekvat uppföljning av omställningen är en framgångsfaktor för att få till en långsiktigt hållbar omställning. För SKR är det viktigt att uppföljningen fångar de kärnvärden som Nära vård vilar på. Dagens nyckeltal och indikatorer är formade av och skapade för det system som vi har idag. Arbetet syftar till att ta fram ett ramverk för nya sätt att följa och följa upp arbetssätt, som bättre kan stödja utvecklingen av den nära vården. Uppdraget genomförs i samarbete med tre systemledningar inom Nära vård, som är valda för att fånga storstadens, tätortens och landsbygdens olika förutsättningar. Länen är Uppsala, Jönköping och Södra Lappland i Västerbotten. Målsättningen är att genom en lärande uppföljning säkra nytta och användbarhet i omställningen för nya sätt att möta befolkningens behov, genom personcentrerade och samordnade tjänster och arbetssätt.

Under hösten 2021 påbörjades arbetet med att uppdatera verktyget Webbkollen. Detta arbete slutfördes under våren. Det nya uppdaterade verktyget för individuell personcentrerad uppföljning döptes om till Vård- och omsorgskollen och lanserades den 9 juni i samband med *Vad är viktigt för dig-dagen*. Vård- och omsorgskollen bygger på det trygghetsskapande samtalet. Målgruppen är i första hand personer som är sköra och svaga med stora vård- och omsorgsbehov, ofta av komplex art. En arbetsgrupp med deltagare från kommun, region och universitet har under året uppdaterat frågorna och tagit fram stödmaterial till användare av tjänsten. SKR har bidragit med spridning i olika kanaler. Vid årets slut har fyra regioner och 14 kommuner skrivit avtal om att använda verktyget.

Primärvården ska vara navet i hälso- och sjukvården och eftersom primärvård tillhandahålls av två huvudmän, kommuner och regioner, är samverkan nödvändig för utveckling av primärvårdsnivån. Två statliga utredningar har föreslagit att regioner och kommuner gemensamt bör utforma en övergripande gemensam plan för primärvården. SKR:s program Nära vård har under hösten initierat ett arbete med att ta fram ett stödmaterial till kommuner och regioner som har för avsikt att planera den

gemensamma primärvården ihop. Frågan har hög prioritet och kommer att fortgå under 2023.

Ändamålsenliga ersättningssystem

SKR:s insatser för ökad kunskap om en ändamålsenlig finansiell styrning av sjukvården fortsatte med ytterligare 10 konferenser under 2022 där samtliga regioner medverkade. Gästföreläsare har bidragit med erfarenheter och kunskaper ur olika perspektiv. Digitalisering, egenmonitorering, samverkan, kostnadsansvar, effektivitet och målstyrning har varit ämnen som behandlats.

Särskilt intresse har varit att undersöka effektkedjor, det vill säga om den tillämpade ersättningsmodellen i regionernas primärvård i något avseende kan förklara skillnader i utfall mellan olika regioner. En särskild svårighet är att bedöma i vilken grad det är den finansiella styrningen eller effekter av andra delar av styrningen som leder till ett visst resultat.

Regionernas ersättningsmodeller och andra ekonomiska villkor i både primärvård och specialiserad vård har kartlagts och analyserats. Jämförelser har gjorts med tidigare liknande undersökningar varvid utvecklingstrender framträder. Inom primärvården finns trender, exempelvis att skillnader mellan regionerna minskar, detaljstyrningen minskar och en allt större andel baseras på antal listade personer, så kallad kapitationsersättning. Det finns en målkonflikt mellan ambitioner om en rättvis allokering av resurser mellan utförare, på bekostnad av transparens och robusthet. Trenden går mot enklare och mer robusta modeller.

Inom specialistvården är trenden liknande den inom primärvården. Inom regionens egenregi har mer avancerade produktionsrelaterade ersättningsformer som DRG i stor utsträckning ersatts med anslagsfinansiering. Ersättning till privata utförare är emellertid vanligen helt eller i hög grad baserad på besök, åtgärder eller vårdepisoder. Resultatet av kartläggningarna har publicerats i två delrapporter.

En litteraturgenomgång över forskningsresultat från finansiell styrning inom sjukvården har genomförts, vilken kommer att publiceras under 2023.

Dessa tillfällen till kunskapsinhämtning och erfarenhetsutbyten har varit mycket uppskattade. Deltagarna har skattat att den egna förståelsen för hur ersättningsmodellerna påverkar tillgång, kvalitet och resursutnyttjande inom hälso- och sjukvården har ökat.

Under hösten skiftade fokus dels till att dra slutsatser av finansiell styrning i svensk kontext, dels hur förvärvade insikter kan spridas till ett bredare kollektiv. Som en åtgärd för att sprida kunskaper och erfarenheter har ett arbete påbörjats att ta fram en

rapport om ersättningsmodeller som stöd för omställningen till nära vård. Rapporten publiceras under 2023.

Piloternas arbete inom ramen för Hälsolabb

Piloterna i Hälsolabb (se beskrivning ovan) stöttar och driver processer inom flera olika utvecklingsområden kopplade till Nära vård. De har arbetat med teman som målbilder för Nära vård, psykisk hälsa, samsjuklighet, vård i hemmet, systematisk brukarmedverkan, datadriven utveckling och medborgardialog. Designers och verksamhetsutvecklare från piloterna i Värmland, Örebro län, Västernorrland och Uppsala län arbetar både med att bidra i konkreta utvecklingsarbeten med fokus på användarcentrering och systemutveckling, och med att skapa kapacitet och förmåga till nya arbetssätt i regioner och kommuner.

Stöd i spridning och gemensamt lärande

SKR:s roll i att bidra till systematisk spridning av lärande exempel på hur den nära vården tar form är både efterfrågad och uppskattad. SKR:s webbplats för Nära vård och Nära vård-podden är i dessa sammanhang extra viktiga. Nära vård-podden släpper ett nytt avsnitt varje vecka och innehållet har en bredd av teman, till exempel beskrivning av nya arbetssätt, medarbetarnas roll i omställningen och ledning och styrning. Allt fler lyssnar regelbundet till Nära vård-podden och antalet nedladdningar fortsätter att öka. Under första halvan av 2022 var antalet nedladdningar drygt 11 000 och för helåret hela 21 300. Det innebär att Nära vård-podden ökar stadigt varje vecka och har nu 300 unika lyssnare per dag i genomsnitt. I november genomfördes Nära vård – Framtidsdagen, som samlade cirka 300 deltagare. Kommunikationens roll i omställningen hade stort fokus under dagen.

Under året har SKR:s webbplats för Nära vård fortsatt att utvecklas. Allteftersom omställningen kommer igång, och påverkar och omfattar allt fler är webben en viktig plats att tillgängliggöra information, rapporter och andra verktyg. På webbplatsen finns bland annat information om utvecklingsresan för Nära vård. Med den vill SKR bidra till förståelse och visa hur olika statliga utredningar, politiska beslut med mera kronologiskt hänger samman och beskriva utvecklingen över tid.

SKR erbjuder mötesplatser och webinarier riktade till olika funktioner i kommuner och regioner, som arbetar med olika sakfrågor som nämns i överenskommelsen, exempelvis kontinuitet och samordning. SKR har bidragit till gemensamt lärande för en sammanhållen vård och omsorg genom att arrangera mötesplatser för nätverk, webinarier och workshops på olika teman, båda digitalt och fysiskt. Exempel på teman är SIP och patientkontrakt, fasta vårdkontakter och kontinuitet, teamsamverkan och vårdsamordning i primärvård. Tio lärande exempel kring kontinuitet och fasta

kontakter har samlats i skriften *Kontinuitet och fasta kontakter i Nära vård* och tolv lärande exempel har samlats i skriften, *Nära vård för rätt stöd till psykisk hälsa*.

Under året har fyra träffar med Mötesforum Barnhälsovård hållits. Målgruppen är framförallt representanter från regionernas centrala barnhälsovårdsenheter, men även andra samverkanspartners som tandvården och socialtjänsten är välkomna och har deltagit. Programpunkterna har bland annat handlat om aktuella frågor inom SKR:s nära vård-arbete, Socialstyrelsens förstudie om ett nationellt hälsovårdsprogram, handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd, samverkan kring hälsoundersökningar av placerade barn, forskning om utökade hembesöksprogram, munhälsa hos förskolebarn, och utveckling av familjecentralsverksamhet.

Stöd till personcentrerade, proaktiva och digitala arbetssätt

Samtidigt som kommuner och regioner utvecklar ledning och styrning för nära vård växer nya arbetssätt fram i verksamheterna. Att stödja detta arbete och skapa lärande mellan olika verksamheter över landet är ett viktigt uppdrag för SKR:s program Nära vård.

Proaktiva arbetssätt

Det förebyggande och främjande perspektivet synliggörs och lyfts fram vid nästan alla framträdanden då företrädare från bland annat SKR:s programledning för Nära vård medverkar på konferenser, webinarier etc. Det är också ett återkommande tema och budskap vid Nära vård-programmets projektspecifika webinarier och workshops där företrädare från kommuner och regioner deltar. Även i SKR:s ordinarie nätverk, mötesplatser och mötesforum lyfts lärande exempel på hälsofrämjande och förebyggande arbete och personcentrerade arbetssätt. Ett sådant exempel är de återkommande träffarna med Mötesforum Barnhälsovård. Ett annat exempel är samarbetet mellan Nära vård och Uppdrag psykisk hälsa, med den gemensamma målsättningen att utveckla stöd till psykisk hälsa på primärvårdsnivå för barn, unga och vuxna. Samarbetet har fortsatt under 2022 och resulterat i totalt tio webinarier med olika tema relaterat till Nära vård för psykisk hälsa. Under år 2022 nåddes totalt 1 713 anmälda deltagare.

Under året har samarbetet inom SKR stärkts vad gäller samverkan kring barn och ungas hälsa. Dialog om förslaget om ett nationellt hälsoprogram har förts både mellan SKR:s olika sakavdelningar, med olika medlemsnätverk och i SKR:s politiska beredningar. Under våren startades ett dialogforum för representanter från SKR:s ordinarie chefsnätverk med fokus på frågor som rör samverkan för barn och ungas hälsa, med koppling till nära vård. Chefsdialogforumet har under året träffats vid tre tillfällen, och bidrar till att tillsammans belysa aktuella frågor och utmaningar ur olika verksamheters perspektiv; hälso- och sjukvård, socialtjänst och förskola/skola.

I frågor som rör hälsofrämjande och förebyggande arbete för barn och unga har SKR kontinuerlig kontakt med nationellt programområde för barns och ungdomars hälsa, den nationella arbetsgruppen barnhälsovård, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Dialogerna och informationsutbytet främjar kunskap och erfarenhetsutbyte om pågående uppdrag, initiativ, behov och utmaningar.

SKR håller tillsammans med det nationella nätverket Hälsofrämjande hälso- och sjukvård (HFS) samman ett erfarenhetsutbyte med regioner som arbetar med att utveckla strukturerna för primärvårdens befolkningsinriktade arbete. Under året har berörda regioner medverkat på nationella mötesplatser, såsom Mötesplats social hållbarhet (SKR och Folkhälsomyndigheten) samt Kommek. Lärdomar och framgångsfaktorer summeras för nationell spridning.

Under 2021-2023 genomför SKR länsdialoger med kommuner och regioner inom uppdraget Strategi för hälsa. Syftet har varit, och är, att föra dialog om hur samverkan kan utvecklas inom det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Omställningen till Nära vård har varit en bärande del på länsdialogerna och representanter från programgruppen Nära vård har medverkat för att tydliggöra kopplingarna mellan Nära vård, social hållbarhet och folkhälsa. Målgruppen har varit förtroendevalda och chefer inom skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt folkhälsa. Under 2022 genomfördes länsdialoger på Gotland, Östergötland, Värmland, Blekinge, Västmanland samt i Uppsala län.

Det senaste året har flera yrkespersoner med utvecklingsuppdrag inom regioner och kommuner framfört önskemål om en återkommande mötesplats för de som mer direkt arbetar för utveckling av arbetssätt och stöd till psykisk hälsa inom primärvården. En sådan mötesplats etablerades under slutet av 2022 arrangerad av programgruppen för Nära Vård och Uppdrag Psykisk Hälsa tillsammans.

Under 2022 har stöd till nya proaktiva arbetssätt varit ett fokus på större nationella mötesplatser och konferenser. Förebyggande arbete i samverkan som smart resursanvändning har varit ett uppskattat tema där kommuner och regioner har medverkat för att få större genomslag av angreppssätt som ger resultat. Resurseffektiv samverkan för barn och ungas hälsa, närområdesbaserat arbete tillsammans med civilsamhället samt nya arbetssätt med befolkningsdata har varit återkommande inslag på exempelvis Kommek, Socialchefsdagarna, Vitalis och International Forum on Quality and Safety in Healthcare.

Personcentrerade arbetssätt och digital vård med mera

En stor andel medicinska beslut inom vården baseras helt eller delvis på resultat från ett laboratorieprov eller diagnostisk undersökning. Ett segment inom

laboratoriemedicin som växer snabbt är patientnära analyser, PNA. I den nära vården behöver även diagnostiken bedrivas nära patienten i form av ökad användning av PNA samt egenmonitorering och självtestning. Under hösten publicerade SKR rapporten *Diagnostikens roll i den Nära vård*. Rapporten bygger på en kartläggning som Equalis gjort på SKR:s uppdrag. Syftet är att väcka intresse, ge nya perspektiv och tankar, och bidra med kraft i omställningsarbetet till Nära vård. I rapporten presenteras både dagens arbetssätt om patientnära analysverksamheter, men också framtida behov av diagnostik och kvalitetssäkring i omställningen till en Nära vård.

Programledningen för Nära vård vill lyfta fram och synliggöra rehabiliteringens och habiliteringens roll i omställningen. En kartläggning i form av enkät och intervjuer genomfördes under hösten. I samverkan med Sveriges Arbetsterapeuter, Fysioterapeuterna, Psykologförbundet och patientorganisationen Neuro har kartläggningens resultat diskuterats och fördjupats. Kartläggningen visar att rehabilitering i hemmet är vanligt. En majoritet av kommunerna erbjuder rehabilitering på primärvårdsnivå och många regioner har team för rehabilitering i hemmet för vissa patientgrupper. Resultatet kommer att presenteras under våren 2023 i en skrift där också framgångsfaktorer lyfts fram.

Samtalet mellan professionen och patienten/ brukaren är grundläggande för det personcentrerade mötet. För att öka kunskapen om vad som kännetecknar ett personcentrerat samtal och ge ett konkret verktyg för lärande och stöd kring det personcentrerade samtalet inom hälso- och sjukvård och omsorg, startades under hösten projektet ”Förstudie samtalsstöd personcentrerat samtal”. Projektet leds av Centrum för personcentrerad vård i Göteborg (GPCC). En projektgrupp har etablerats bestående av personer med olika kompetens inom samtal, professionella/kliniker, forskare och i rollen som patient.

Utvecklingen mot en allt mer digifysisk vård pågår för fullt. Utifrån denna nya situation för såväl invånare, patienter, vårdens verksamheter och medarbetare, efterfrågas aktuell vetenskapligt baserad kunskap som underlag för fortsatt verksamhetsutveckling. Därför initierade SKR forskningsstudien ”*Hur klickar vi med vården? - En vetenskaplig studie av den digifysiska utvecklingen inom svensk primärvård 2020–2022*”. Studien är en fristående fortsättning på en forskningsstudie avgränsat till digitala vårdmöten med läkare. Resultaten presenteras under våren 2023.

Under året har programmet Nära vård varit involverad i förberedelserna inför den nya lagen om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation. Programmet har under hösten låtit göra en kartläggning av utmaningar och möjligheter kring implementeringen av lagstiftningen. Det finns mycket kvar att göra för att kunna använda den potential som den nya lagen medger. Exempel på svårigheter är

gemensam tolkning och användning av termer och begrepp , och fortsatt nationellt stöd är därför nödvändigt.

Kontinuitet och relationskapade stöd

SKR har fortsatt att stödja medlemmarna i deras arbete med kontinuitet och fasta kontakter. SKR:s projektledare har under året medverkat i flera av SKR:s nätverk exempelvis Vårdvals nätverket, nätverket för hälso- och sjukvårdsdirektörer, nätverket för HR-direktörer och Strategiforum Nära vård. Dialog har även förts med Socialstyrelsen, Inera AB och Myndigheten för vård-och omsorgsanalys för att lyfta frågorna samt presentera resultat från de mätningar som gjorts, exempelvis fasta kontakter i särskilt boende för äldre. Ett PM, *Läkartillgång i primärvården* släpptes i början på året och baseras på mätningar som SKR genomförde 2019 respektive 2021. Mätningarna fångar både tillgången till allmänläkare inom regionerna och tillgången till ST-läkare hos både regioner och privata vårdgivare. Antalet ST-läkare i allmänmedicin har ökat med 11 procentenheter mellan åren 2019-2021.

De fyra webinarier som hållits under året har fokuserat på att lyfta goda exempel samt hur man kan mäta och följa upp de fasta kontakterna. Nätverken Mötesforum Nära Vård, Nätverket för sammanhållen vård och omsorg, SKR:s nätverk för patientsäkerhet i kommunal hälso- och sjukvård och Vårdvals nätverket har bjudits in att delta.

Ett av årets mål har varit att minst 80 procent av personerna som bor i särskilt boende för äldre, ska ha en fast läkarkontakt. Nuvarande registrering och rapportering medger inte att detta mål kan följas upp. Coronakommissionen och Inspektionen för vård och omsorg har riktat kritik kring brister i läkarmedverkan och kontinuitet inom den kommunala hälso- och sjukvården. För att få en aktuell lägesbild genomfördes i december 2021 en temperaturtagning i form av en enkel mätning av fasta kontakter för personer som bor i särskilt boende för äldre. Nästan alla kommuner (282) deltog i mätningen. Mätningen visar att över 90 procent av personer som bor i särskilt boende för äldre har såväl en fast läkarkontakt som en fast vårdkontakt. Det fanns dock en variation, och i 11 av de kommuner som deltog i mätningen, var det färre än 20 procent av de äldre i särskilt boende som hade fast läkarkontakt. Det fortsatta utvecklingsarbetet har skiftat fokus från kvantitet till kvalitet. Det pågår flera parallella aktiviteter för att bidra till en god och säker hälso- och sjukvård i kommunerna, bland annat inom ramen för hälso- och sjukvårdens kunskapsstyrning.

Ett tätt samarbete med Patientkontrakt under året har bidragit till att hålla ihop frågan om de fasta kontakterna i regioner och kommuner med förhoppningen att det ska ge synergieffekter. Viktiga faktorer för ett framgångsrikt arbete med de fasta kontakterna har identifierats.

Att få till registrering och visualisering av fasta kontakter har visat sig var förenat med många svårigheter. SKR har delat upp arbetet i olika delleveranser och kartlagt hur långt man kommit i regionerna.

1. Deltagande i Primärvårdskvalitet – klart.
2. Uppdragsbeskrivning – pågår.
3. Rutiner för registrering – pågår, svårast i särskilt boende för äldre, juridiska utmaningar.
4. IT-system för automatisk datainsamling – pågår.
5. Visualisering på 1177 – projekt via Inera AB.

Primärvårdskvalitet utvecklade under 2021 indikatorer för fast läkarkontakt. Dessa indikatorer lanserades vid årsskiftet 2021/2022. Flera regioner har börjat använda dessa.

Stöd till delaktighet och samskapande

Införandet av Patientkontrakt har fortsatt enligt plan och det finns ett stort engagemang i landet. I delredovisningar från regionernas handlingsplaner uppger nu samtliga regioner att man arbetar med införandet av Patientkontrakt. Fyra mötesplatser har genomförts med det nationella nätverket för projektledare och team som arbetar med införandet i regioner och kommuner. Utöver det har ett antal workshops genomförts för att stödja medlemmarna att samskapa med invånare, och för att utveckla och sprida kunskap. Intresset från patient-, brukar- och närstående representanter har varit stort.

Patientkontrakt var också en del i SKR:s arrangemang Framtidsdagen Nära vård, den 9 november. I fokus var att förmedla kunskap och förståelse för hur Nära vård och patientkontrakt hänger ihop med hälso- och sjukvårdens kunskapsstyrning. Under året påbörjades arbetet med att ta fram nya illustrationer som sammanför Nära vård och patientkontrakt. Patientkontrakt är numera en integrerad del i de mötesplatser som arrangeras inom ramen för SKR:s program för Nära vård. Arbetet med patientkontrakt är också en integrerad del i införandet av personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp.

Delprojektet *Patientens kunskapsstöd* startades under våren, för att bidra till mer patientmakt och för att komplettera de kunskapsstöd som utarbetas för professionen, inom ramen för hälso- och sjukvårdens kunskapsstyrning. Kunskapsstöd för patienter utvecklas i första hand för personer som lever med kroniska sjukdomar. Syftet är att ta fram ett stöd så att dessa personer i högre grad själva och utifrån egna resurser kan ta större ansvar för sin hälsa och vård. Arbetet är integrerat inom ramen för införandet av patientkontrakt. Det finns en styrgrupp

som leds av samordnare för omställningen till Nära vård med styrelsedeltagare från kunskapsstyrningen, Min vårdplan cancer, Inera AB – 1177 och Vision E-hälsa. Utifrån den förstudie som är gjord under 2022 är nästa steg att genomföra en pilot inom sydöstra sjukvårdsregionen för att realisera, testa och utveckla patientens kunskapsstöd.

Arbetet med att möjliggöra sammanhållen planering på 1177 – Digital vy för patientkontrakt kliver nu in i en ny fas. Inera AB skickade under hösten ut en intresseförfrågan och har fått positiv respons från samtliga regioner. Under första delen av 2023 arbetar Inera AB med att ta fram en avsiktsförklaring. I de flesta regioner finns nu information om Patientkontrakt på 1177 tillgänglig med uppmaning ”Du vet väl om att du kan efterfråga ditt Patientkontrakt!”

Under året publicerades en guide till mer samskapad hälsa, vård och omsorg. Guiden har tagits fram av projektledaren tillsammans med Klara Palmberg Broryd, forskare. Guiden grundar sig bland annat på hennes följeforskning på införandet av patientkontrakt. Guiden lyfter fram teorier och erfarenheter som legat till grund för införandet av patientkontrakt och lärandet som växt fram i det nationella nätverket. Både följeforskningen och erfarenheterna från nätverket visar att det finns ett stort behov av att fortsätta arbeta med att omsätta personcentrering och samskapande i praktiken.

Genomgående budskap i arbetet med patientkontrakt är att fortsätta foga samman kultur och struktur. Dokumentation och visualisering med särskilt fokus på fasta kontakter visar att det finns behov av att fortsätta arbetet under 2023, att öka systematiken, och att minska oönskad variation.

Stöd till utbildningens- och forskningens roll i Nära vård

Omställningen till nära vård påverkar också utbildningarna till vårdens professioner. Under året har en rad lärosäten varit i kontakt med SKR:s program Nära vård för att diskutera utvecklingen och ett flertal föreläsningar och möten har genomförts.

Också forskningsfrågorna kring Nära vård har aktualiserats ytterligare under året. Nära vårds samordnare har tillsammans med en grupp forskare träffat Vetenskapsrådet samt Tillgänglighetsdelegationen och fört samtal om forskningens förutsättningar i Nära vård. Under våren publicerades också en dokumentation från det forskningswebbinarium som SKR genomförde hösten 2021. Under hösten påbörjades ett arbete med att kartlägga forskningsförutsättningar för nära vård. Arbetet kommer att ligga till grund för dialoger och mötesplatser framåt.

SKR fortsätter den uppskattade serien med digitala forskningsfrukostar som programledningen för Nära vård bjuder in till första fredagen varje månad. Forskare från olika discipliner och forskningsfält deltar och berättar om sin forskning med koppling till Nära vård. Frukostarna är öppna för alla, och lockar ca 400 deltagare per tillfälle. Några exempel på teman under året var:

- Äldres hälsa – nya tjänster och arbetssätt
- Barn som anhöriga
- Jämlik vård för kvinnor i hemlöshet
- Intensiv hemrehabilitering
- Patienters tillgång till sin journal

Goda förutsättningar för vårdens medarbetare

Stöd i utbildningsfrågor och lärande

Nya arbetssätt och miljöer för lärande

Omställningen till nära vård kräver nya sätt att arbeta inom hälso- och sjukvården. Ett skifte behövs i perspektiv och förhållningssätt, bland annat synen på samskapande och relationen med invånare, patienter, brukare och närstående. De berördas egna kunskaper och erfarenheter är nödvändiga, men för att skapa en komplett helhetsbild utifrån personen och dess förutsättningar krävs också olika professionellas perspektiv. Att få till detta i praktiken är en utmaning, det handlar både om strukturer och kulturer.

För att underlätta det arbetet har SKR genomfört ett arbete för att stödja framväxten av hållbara teambaserade personcentrerade arbetssätt. Ett stödmaterial till beslutsfattare och ledare har tagits fram i dialog med medarbetare och ledare i regioner och kommuner. Det vilar även på slutsatser från relevant litteratur. Materialet är testat genom workshop med team inom Region Kalmar län.

Under 2021 påbörjades arbetet med att ta fram ett stödmaterial kring stärkt arbetsplatslärande. En grundutbildning om stärkt arbetsplatslärande med fokus på lärandet i arbetets vardag lanserades under våren som en digital e-utbildning. Kursen tillhandahålls av SKR:s bolag Adda, och är populär. SKR sprider informationen om utbildningen i olika relevanta kanaler.

Stöd i kompetensförsörjning och spridning av goda exempel

Nya rapporter om kompetensutmaningen

SKR stöttar medlemmar i arbetet med kompetensförsörjning och attraktivitet som arbetsgivare bland annat genom att samla in och sprida fakta om välfärdsjobben. Under våren 2022 lanserades rapporten *Digitalisering i välfärden* som syftar till att följa arbetet med digitalisering ur medarbetarnas perspektiv. Resultaten visar bland annat hur vård- och omsorgspersonal ser på den ökade digitaliseringen i sitt arbetsliv och deras erfarenheter till nya digitala arbetssätt och verktyg som bland annat infördes under coronapandemin.

Under hösten lanserades rapporten *Unga och välfärdsjobben* som undersöker ungas (16-29 år) intresse för, och attityder till, vård- och omsorgsyrken samt hur unga tycker att kommuner och regioner kan attrahera fler unga. Rapporten fick stor spridning medialt och delades i svensk dagspress och riksmidia.

I december lanserades rapporten *Välfärdens kompetensförsörjning* som innehåller en personalprognos över hur behovet av anställda i välfärden påverkas till följd av demografin 2021- 2031. Här finns också strategier för hur kommuner och regioner kan möta kompetensutmaningen. Rapporten visar tydligt hur behoven ökar kraftigt inom äldreomsorgen men även inom hälso- och sjukvården. Rapporten har fått stor medial spridning och har uppmärksammats i ledare och debattartiklar i såväl lokal- som riksmidia. I januari 2023 hade rapporten över 2 500 nedladdningar.

Under hösten har arbetet kring en uppföljande studie kring synen på omställning, kompetensutveckling och förlängt arbetsliv bland personer mitt i livet intensifierats. Studiens resultat blir viktiga inslag i arbetet med det nya omställningspaketet som lanseras under 2023.

Skriften *Säg hej till ditt kollektivavtal* uppdaterades under hösten med nytt kapitel om omställning till Nära vård och kompetensutveckling. Skriften beskriver de förmåner man får som anställd i kommun och region och riktar sig både till potentiella och nuvarande medarbetare. Skriften är en av SKR:s mest nedladdade rapporter.

Arenor för erfarenhetsutbyte

För att sprida information om nya rapporter och skapa möjligheter för medlemmar att utbyta erfarenheter i kompetensförsörjningsarbetet har SKR erbjudit flera mötesplatser. Digitaliseringsrapportens resultat presenterades på ett seminarium där företrädare för kommuner medverkade. I podcasten Sveriges Viktigaste Jobb var dessa rapporter tema för samtalet. Under våren släpptes ytterligare ett avsnitt av podcasten Attraktiv arbetsgivare. I genomsnitt har avsnitten ungefär 500 lyssningar.

I april släpptes seminarieserien "Attraktiv äldreomsorg" som syftar till att visa hur framtidens äldreomsorg kommer se ut i ljuset av omställning mot en nära vård, hur dagens medarbetare tycker att arbetsgivarna bättre kan lyfta jobben inom vård och omsorg till äldre, samt hur arbetsgivarna kan kommunicera för att öka attraktiviteten för jobben. Varje avsnitt (totalt tre) har i genomsnitt 1 000 nedladdningar. SKR har intensifierat kommunikationsinsatserna kring framtidens äldreomsorg med stöd i omställningen till nära vård. SKR bidrar med fakta, statistik, analys samt arenor för att byta erfarenheter för att utveckla arbetssätt och behålla och utveckla medarbetare. På sikt behövs en medveten kommunikationsstrategi för att bland annat påverka attityderna till äldre och jobben inom vård och omsorg till äldre. Ett viktigt budskap är att det inte räcker med att rekrytera fler utan att kommuner och regioner behöver arbeta på nya sätt, nyttja teknikens möjligheter och satsa på befintliga medarbetare.

För att stötta medlemmarna att möta kompetensutmaningen utifrån de nio kompetensförsörjningsstrategierna, som SKR tidigare har tagit fram, har lärande exempel från medlemmar samlats in. Exempelen har utgångspunkt i att använda kompetensen rätt, bredda rekryteringen och utnyttja tekniken smart. På uppdrag av SKR har en journalist gjort reportage kring ett urval av dessa som syftar till att inspirera och sprida kunskap kring hur man kan jobba med kompetensförsörjningen på nya sätt. Reportagen presenteras under 2023.

Minska beroendet av inhyrd personal

Regionerna för ett hyroberoende

Under 2022 har stödet till regionerna för ett hyroberoende fortsatt utifrån de övergripande utvecklingsområden som regionerna kommit överens om tillsammans med processamordningen på SKR.

Dessa områden är:

- Nätverkssamarbete mellan regionernas processledare för uppföljning, lärande och erfarenhetsutbyte.
- Tillämpning av de åtgärder/metoder/verktyg som visat sig fungera för att minska beroendet av hyrpersonal.
- Utveckla en gemensam kommunikation kring regionernas styrkor som arbetsgivare riktat till målgruppen sjuksköterskor.
- Uppföljning av regionernas kostnader av inhyrd personal genom en "bemanningstrend" som redovisas två gånger per år.
- Stöd till genomförandet av en regiongemensam upphandling av hyrpersonal.

Varje region har en utsedd processledare som stödjer och samordnar insatser lokalt. Processledarna träffas regelbundet för att utbyta erfarenheter och lärande i ett sedan

flera år etablerat nätverkssamarbete. Nätverket samordnas av SKR och under 2022 har sammanlagt åtta digitala halvdagskonferenser och en fysisk lunch-till-lunch-konferens ägt rum. Det finns även utsedda arbetsgrupper där representanter från regionerna deltagit. Därutöver sker ett samarbete på ledningsnivå, med representation från regionernas olika direktörsnätverk, som tillsammans med chefer från SKR utgör styrgruppsfunktion.

Genom tillämpning av framgångsrika åtgärder har regionerna tidigare kunnat visa att det går att minska beroendet av inhyrd personal. Sedan 2020 har dock kostnaderna för inhyrd personal ökat varje år. Det hänger till stor del ihop med pandemin som inneburit höga sjukskrivningstal, behov av återhämtning hos de egna medarbetarna och ökade uppsägningar. Samtidigt har flera regioner behövt hantera uppskjuten vård genom att till exempel hyra in operationsteam. Under 2022 har kostnaderna för hyrpersonal i hälso- och sjukvården stigit med ytterligare 24 procentenheter, eller 1 522 miljoner kronor, jämfört med året innan. Även kostnaderna för egen personal ökade med 2,5 procentenheter eller 4 miljarder kronor. Inhyrd personal utgjorde 4,7 procent av de totala personalkostnaderna, en ökning med 0,8 procentenheter jämfört med 2021.

Den största kostnadsökningen ses inom sjukhusvården, men kostnaderna ökade också i primärvården och psykiatrin, både för inhyrda sjuksköterskor och läkare. Kostnaden för inhyrda sjuksköterskor har ökat med 40 procent och för inhyrda läkare med drygt 16 procent sedan förra året.

Exempel på åtgärder som regionerna gör för att minska beroendet av hyrpersonal är bland annat satsningar på förbättrad arbetsmiljö, utvecklad bemanningsstruktur och nya arbetssätt, produktions- och kapacitetsplanering, satsningar på rekrytering, stärkta förmåner, dispensförfarande och centrala avropsenheter. Flera av åtgärderna är långsiktiga och det kommer att ta tid innan full effekt uppnås. Även om följdverkningarna av pandemin inneburit att uppskjuten vård kräver stärkt bemanning under 2022, har det visat sig att pandemin också inneburit lärande och utveckling. Exempelvis har det skett ökad användning av vård på distans, införande av nya teamsamarbeten, nya arbetssätt och samarbeten över verksamhetsgränser. Det finns också ett ökat intresse för vårdutbildningar, som regionerna kan tillvarata som potentialer för stärkt kompetensförsörjning. Att tillvarata det lärande som skett under pandemin är viktiga delar i det fortsatta stödet till regionernas arbete med att bli oberoende av hyrpersonal.

En del i arbetet som pågått under 2022 är regionernas gemensamma formulering av faktabaserade budskap gentemot målgruppen sjuksköterskor som ska synliggöra styrkorna att vara anställd hos regionerna. Tanken är att varje region kan använda kommunikationsmaterialet i egna kommunikationssatsningar lokalt.

Regionerna fortsätter arbetet med att slutföra en gemensam upphandling av hyrpersonal till vården. Upphandlingen är överklagad och en rättslig process är inledd. Fram till att ett nationellt avtal är på plats agerar regionerna gemensamt i hyroberoendet. Syftet med ett nationellt avtal är att få kontroll över kvalitet och kostnader, vilket är en av flera viktiga nycklar för att skapa en hållbar bemanning i vården.

Bemanningsföretag i kommunernas primärvård

Under senhösten påbörjades arbetet med en kartläggning av kommunernas användning av bemanningsföretag för legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. En enkät skickades till samtliga kommuner. Resultatet från kartläggningen är ännu inte publicerad. Syftet med kartläggningen är att få en bild av de kommunala arbetsgivarnas användning av bemanningsföretag, och att SKR ska kunna erbjuda relevant stöd.

Stöd till kompetensutveckling och kompetensförsörjning

Utveckling av karriärmodeller

SKR ger stöd till det lokala arbetet i regioner och kommuner för att ta fram, utveckla och implementera modeller för karriär- och kompetensutveckling bland annat genom erfarenhetsutbyte och mötesplatser. Bland annat samordnar SKR ett arbetsgivarnätverk för processledare i regioner och kommuner, som syftar till att ge inspiration och stöd i att utveckla och införa karriärmodeller samt stödja samarbete och erfarenhetsbyte mellan regioner och kommuner.

Utöver samtliga 21 regioner var under slutet av 2022 totalt 35 kommuner, däribland de tre största, anslutna till nätverket. Samarbeten i Göteborgsregionen och Fyrbodals kommuner, där kommunerna utsett gemensam processledare för 13 respektive 14 kommuner, är goda exempel som möjliggör för fler kommuner att ansluta sig till arbetet.

Exempel på aktiviteter som SKR samordnar för att stödja erfarenhets- och kunskapsutbyte är utöver fyra nätverksträffar under året, återkommande digitala fokusgrupper med 5-10 deltagare som i förväg anmält intresse utifrån olika teman. I mars 2022 hölls ett digitalt event på temat *Kärnkompetenserna i hälso- och sjukvården* med ca 60 inbjudna deltagare. Bland annat medverkade Ami Hommel, professor i Vårdvetenskap vid Malmö Universitet, med ett föredrag om de sex kärnkompetenserna som utgör gemensam nämnare i flera regioner och kommuners modeller. Eventet gick att ta del av efteråt via länk. Härutöver tillhandahåller SKR en digital plattform där regioner och kommuner har möjlighet till kunskaps- och erfarenhetsutbyte via chatt och fildelning.

Sedan 2019 följer SKR årligen upp arbetet med att utveckla och införa modellerna för de regioner och kommuner som ingår i nätverket. Flera av de större regionerna har haft ett arbete kring karriärmodeller sedan lång tid tillbaka medan andra påbörjat sitt arbete i samband med nätverkets start 2019. SKR:s uppföljning i november 2022 visar att samtliga regioner påbörjat ett arbete med karriärmodeller för olika yrkesgrupper och att alla regioner utom en har utvecklat en grundmodell. 14 av regionerna har kommit så långt att de påbörjat att implementera modellerna i sina verksamheter. Vad gäller yrkesspecifika modeller kan nämnas att så gott som alla regioner utvecklat modeller för sjuksköterskor, 12 regioner har utvecklat modell för barnmorskor och hälften av regionerna har utvecklat modeller för biomedicinska analytiker och röntgensjuksköterskor.

Av de nio kommunerna som varit anslutna till nätverket sedan start, svarar åtta att de utvecklat modell för sjuksköterskor. Samtliga kommuner utom en har påbörjat att införa modellen. I december 2022 ansluter sig kommunerna i Göteborgsregionen och Fyrbodals kommuner, totalt 27 kommuner. SKR/Sobona verkar under 2023 för att ytterligare kommuner ansluter sig till arbetet och nätverket.

Stöd för utökad VFU

SKR stödjer kommuner och regioner i arbetet med att identifiera behov av insatser och förutsättningar som krävs för att regioner och kommuner ska kunna utöka antalet VFU-veckor med bibehållen kvalitet. Syftet är att bättre möjligheter ges till att bedriva vårdutbildning i hela landet. Uppdraget tillkom som ett tillägg till den särskilda satsning om 250 miljoner kr som görs i överenskommelsen, med syftet att öka incitamenten för samtliga regioner och kommuner att ta emot fler studenter under utbildning. I ett första steg avser satsningen den 3-åriga sjuksköterskeutbildningens samtliga terminer.

För att stödja kommuner och regioner i arbetet med att identifiera behov av de insatser och förutsättningar som krävs, har SKR genomfört en intervjuundersökning under hösten 2022. Intervjupersonerna är identifierade som nyckelpersoner i regioner och kommuner samt vid lärosäten som ansvarar för, samordnar, utreder eller på andra sätt arbetar med frågor kring den verksamhetsförlagda utbildningen. SKR har lämnat en redogörelse av resultat och slutsatser från undersökningen i form av rapporten *Insatser för att utöka VFU* till regeringen i november 2022.

Rapporten syftar till att ge en samlad bild av förutsättningar och behov samt konkreta förslag till insatser som behövs för att regioner och kommuner ska kunna uppfylla målet i överenskommelsen och öka antalet VFU-platser med bibehållen kvalitet på sjuksköterskeutbildningen. Inom ramen för arbetet har fem konkreta vägar framåt identifierats som redan på kort sikt kan förbättra tillgången på VFU:

1. Stärk samverkan inom och mellan region, kommun och lärosäte.
2. Anpassa utbildning och VFU för omställningen till en mer nära vård.
3. Öka antalet VFU-mottagare.
4. Skapa bättre förutsättningar för handledning.
5. Öka det nationella stödet.

För fyra av de fem områdena (1-4) kan lärosätena, regioner och kommuner enskilt och tillsammans åstadkomma förändring. Det femte området (5) beskriver de identifierade insatser och åtgärder på nationell nivå där staten och SKR kan spela en roll i arbetet framåt.

Stöd i arbetet med fler AT och ny utbildningsstruktur för läkare

SKR tog under 2021 fram ett planeringsunderlag för dimensionering av AT-tjänster på nationell och regional nivå, där även läkares bastjänstgöring (BT) inkluderades. Mot bakgrund av detta har SKR under 2022 inte arbetat specifikt med att ta fram nya prognoser eller planeringsunderlag på området. I början på 2022 publicerade SKR dock en rapport över läkartillgång i primärvården, med en samlad bild av läkare anställda i regioner och i privat regi inom primärvård. Under hösten 2022 har även arbete med uppföljning av införandet av BT i regionerna genomförts i dialog med studierektorer med regionövergripande ansvar för BT. Fokus har legat på att följa upp implementeringen av den nya utbildningsstrukturen och vilka erfarenheter och eventuella utmaningar som identifierats av regionerna kopplat till införandet.

Workshop för idégenerering

Några av de nationella programområdena (NPO) inom hälso- och sjukvårdens kunskapsstyrning har under året diskuterat kompetensförsörjningen och dess utmaningar. För att ta vara på kraften, kunskapen och engagemanget i dessa grupperingar arrangerades under senhösten några workshop på temat idégenerering och kartläggning av goda exempel. Genom att synliggöra idéer om möjliga arbetssätt kan utmaningarna mötas, utifrån ett sammanhållet perspektiv som stödjer omställningen till nära vård och personcentrerade arbetssätt. SKR har därför tillsammans med Governo genomfört workshops med några av de nationella programområdena. Tyngdpunkten har legat på att fånga specialistsjukvårdens perspektiv i relation till primärvården. På så sätt fås en bild av nuläge och förbättringar i samverkan mellan specialistvården och primärvården, och som stärker primärvården som nav.

Stöd för att fler medarbetare ska arbeta heltid

SKR har sedan flera år tillbaka utarbetat nio strategier som stöd till kommuner och regioner för att möta rekryteringsutmaningen. En av strategierna handlar om att öka sin attraktivitet som arbetsgivare, en annan strategi handlar om att stödja fler medarbetare att välja heltidsarbete. En stor andel av sjuksköterskorna arbetar deltid. En ökad andel som arbetar heltid skulle ha positiv effekt på kompetensförsörjningen genom att rekryteringsbehovet minskar, samtidigt som de anställdas inkomster och pensioner ökar. Detta förbättrar också den ekonomiska jämställdheten. Som arbetsgivarorganisation vill SKR öka kunskapen om anledningarna till att vissa sjuksköterskor arbetar deltid. Genom ökad kunskap kan förståelse och insikt om bakomliggande faktorer till deltidarbete användas för förbättrat stöd till arbetsgivarna. Förhoppningen är att kunskapen ska leda till att kommuner och regioner blir attraktivare arbetsgivare, och att fler vill och kan arbeta mer och längre.

SKR har därför under hösten genomfört en kvalitativ studie genom fyra digitala fokusgrupper med sjuksköterskor. Fokus har varit det deltidarbete som sker utöver den lagstadgade rätten till deltidarbete (föräldraledighet, sjukdom, studier osv). Många sjuksköterskor anger att det är personliga skäl eller övriga skäl som är anledningen till deltiden. Genom ökad kännedom om bakomliggande faktorer ökar möjligheten att skapa åtgärder som kan leda till att öka andelen som vill arbeta heltid. Sjuksköterskorna som deltog i fokusgrupperna arbetade i olika verksamheter, med stor geografisk spridning, olika åldrar, med olika sysselsättningsgrad, såväl heltid som deltid. Resultaten från studien kommer att delges tillsammans med kvantitativ data om hel- och deltidarbete i informationsunderlag till framförallt regioner och kommuner.

Arbetet med att möjliggöra att fler av medarbetarna ska vilja arbeta heltid kräver långsiktighet och fortsätter därför under 2023.

I rutan presenteras en sammanfattning från fokusgrupperna.

Summering av resultaten från fokusgrupperna

Orsakerna till deltid (utöver föräldraledighet, sjukdom, studier):

- Vanligare i verksamheter som bedrivs dygnet runt.
- Behov av återhämtning för att klara arbetet på bra sätt.
- Önskan om rikt fritidsliv, tid till vänner och familj.
- Vilja att planera sin tid mer själv.
- Upplevelse av påfrestande arbetsscheman och högt tempo.
- Ovisshet över möjlighet att avsluta arbetspass i utsatt tid.

Flera uppger att de regelbundet arbetar extra för att bland annat få högre lön, välja arbetstider själv, vara lojal mot kollegor och lära sig om andra verksamheter.

Drivkraft till att arbeta heltid är framförallt högre lön och pension. Flera anger också att om flera arbetade heltid skulle det skapa möjlighet att arbeta klart och hinna ta korta pauser under arbetstid. Ändrade arbets sätt, kollegor som stödjer sjuksköterskorna, mer tid till patientnära arbete och flexibla schemaläggning skulle öka incitamenten till heltid.

Digitala vårdkontakter

Under året initierade SKR forskningsstudien *Hur klickar vi med vården?* Det är en vetenskaplig studie av den digifysiska utvecklingen inom svensk primärvård 2020-2022. Resultat presenteras under våren 2023. Läs mer under avsnitt Stöd till personcentrerade, proaktiva och digitala arbetssätt.

Statistik för demografi och kompetensförsörjning

Under hösten 2022 startades ett arbete för att skapa en statistikfunktion på skr.se. Funktionen visar upp ett antal data kring befolkning/demografi fördelat på hur det ser i alla kommuner och regioner. Det finns ett stort värde för alla 290 kommuner och 21 regioner att på ett lättillgängligt sätt ta del av statistik kring exempelvis antal i arbetsför ålder och antal över 80 år i just deras kommun eller deras region. Det är nödvändiga siffror för att kunna göra bedömningar kring personalbehov och kompetensförsörjning i den egna kommunen eller regionen. Arbetet med att färdigställa statistikfunktionen pågår under våren 2023.

Insatser inom ramen för Vision eHälsa 2025

Stöd för en mer enhetlig informationshantering

Under 2022 har det regiongemensamma arbetet fortsatt att utvecklas och breddas utifrån det arbete som bedrivits de senaste åren. Arbetet drivs av den Nationella Samverkansgruppen för strukturerad vårdinformation tillsammans med olika programområden inom Nationellt system för kunskapsstyrning för hälso- och sjukvården. De prioriterade områdena följer överenskommelsens inriktning och omfattar bland annat patologi, levnadsvanor, användning av Snomed CT och automatisering av informationsförsörjningen mellan vårdinformationssystem och Nationella Kvalitetsregister.

Arbetet med strukturerad vårdinformation sker i nära dialog med relevanta statliga myndigheter och i tillämpliga delar med standardiseringsorganisationerna.

Stöd till förbättrat informationsutbyte

SKR arbetar aktivt tillsammans med kommuner, regioner och Inera AB för att successivt förbättra möjligheterna till informationsutbyte. I dagsläget pågår även flera stora utvecklingsarbeten i regioner och kommuner för att modernisera informationsmiljöerna och därigenom skapa bättre förutsättningar för informationsutbyte inom och mellan olika verksamheter. SKR genomför även en förstudie i syfte att kartlägga nuvarande former och tillvägagångssätt för informationsutbyte, i syfte att få underlag för lämpliga vägval framåt både på lokal, regional och nationell nivå.

Under våren arrangerades workshops med huvudsaklig representation från kommunerna, som en början på de förberedelser som krävs med anledning av ny lagstiftning kring informationsöverföring mellan socialtjänst (äldreomsorg) och hälso- och sjukvård. Arbetet sker i intern samverkan på SKR och inkluderar också andra överenskommelser.

Förstärkning av ambulanssjukvården

SKR stödjer arbetet med att utveckla ambulanssjukvården för att möta hela hälso- och sjukvårdens behov genom att bland annat skapa mötesplatser för lärande och utbyte av erfarenheter. Nätverket för ambulanssjukvård där alla regioner finns representerade möts regelbundet.

Inom SKR sker samarbete i frågor som angränsar till varandra och medel från olika överenskommelser används. Inom området Förstärkning av ambulanssjukvården gäller detta hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar 2022 samt Insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Digitala seminarietillfällen

Under 2021 startades på försök digitala morgonmöten ”Kaffe med kunskap”, där utvecklingsarbeten, forskningsresultat och andra intressanta ämnen presenteras och diskuteras. Dessa kortare seminarietillfällen i lättillgänglig form har varit uppskattade och fortsatt inom ramen för SKR:s arbete med att sprida exempel som kan inspirera till lärande och utveckling. Inbjudan till dessa seminarietillfällen sprids brett i ambulansverksamheterna.

Ambulanssjukvårdens utveckling mot nära vård

Ambulanssjukvården har en viktig roll i utvecklingen av Nära vård. Bedömningar görs oftast i personens hem kring vilken vårdnivå som är lämpligast för patienten, inklusive råd om egenvård. Ambulanssjukvården samverkar med många olika aktörer i olika situationer så som primärvården i kommun och region, specialistsjukvård och psykiatri. En samverkan som i flera fall fungerar mycket bra men som i andra fall behöver utvecklas. Vårdutbudet har förändrats och patienten behöver i högre grad vägledning i det ökade utbud som finns, med nära vård som t ex mobila team, öppenvård och ökad tillgänglighet till primärvård och kommunal sjukvård.

Workshop har genomförts under hösten med fokus på ambulanssjukvårdens utveckling mot Nära vård. Där fördes dialog mellan representanter från flera regioner kring frågor om ambulanssjukvårdens utveckling utifrån både möjligheter och utmaningar.

Prehospitala akutpsykiatriska bedömningar

Arbetet fortsätter med att stödja utveckling av prehospitala akutpsykiatriska bedömningar. Under året genomfördes fyra webinarier riktade till aktörer inom området prehospital akut psykiatri, det vill säga ambulanssjukvården, specialistpsykiatri och polisen. Syftet var att dela erfarenheter, sammanställa vilka behov som finns samt sprida goda exempel och förslag på lösningar. Fokus för webinarier var kompetensutveckling, samarbete mellan hälso- och sjukvård och polis, vägledning för sekretess, utveckla digitalt stöd samt Socialstyrelsens arbete och redogörelser.

SKR har utarbetat vägledningen *Sekretess inom prehospital akutpsykiatri* som ger ett kortfattat konkret stöd när det gäller sekretess och informationsöverföring vid samverkan mellan exempelvis ambulanssjukvård, larmcentral, psykiatri, polis, primärvård, räddningstjänst och socialtjänst.

Under 2021 var SKR med i Region Stockholms arbete med att utarbeta en utbildning om psykisk ohälsa riktad till ambulanssjukvården. Målet var att fler regioner skulle kunna ta del av utbildningarna för att höja kompetensen i verksamheterna. Under 2022 färdigställdes en instruktörsutbildning, så att en region i sin tur kan utbilda sina medarbetare. Följande regioner har deltagit i utbildningen: Region Skåne, Region Blekinge, Region Kronoberg och Region Stockholm. Region Gotland utbildade all personal med stöd av Region Stockholm.

Under året har SKR genomfört dialoger med majoriteten av regionerna för att öka samverkan mellan ambulanssjukvård, psykiatri och det suicidpreventiva arbetet och få ökad kännedom om regionernas samarbete inom det Prehospitala akutpsykiatri.

Prehospital inre sjukvårdsledning

Inom nätverket för ambulans har arbete genomförts med stöd av SKR för att ta fram ett underlag gällande prehospital inre sjukvårdsledning. Underlaget beskriver en ledningsfunktion på larmcentral med mandat att hantera operativa ledningsfrågor, patientstyrning, logistik och liknande. Denna ledningsfunktion motsvarar ledningsfunktioner som finns hos andra aktörer som ambulansen samverkan med, så som räddningstjänst och polis. Några regioner har haft motsvarande funktion under ett par år. Ytterligare några har nyligen infört och flera är intresserade av arbetet. De regioner som har denna ledningsfunktion har en gemensam grupp för utveckling av gemensam standard för data som samlas in samt utveckling av rollen. Dialog kring frågan förs inom nätverket för ambulanssjukvård.

Samverkan kring sjuktransport

SKR har tillsammans med landets hälso- och sjukvårdsdirektörer påbörjat ett arbete med att ta fram ett förslag på en rikstäckande och regiongemensam samverkansmodell

för sekundära intensivvårdstransporter. Det innebär att SKR koordinerar och stödjer arbetet för att i samverkan med landets regioner ta fram ett förslag på en modell på ett nationellt, heltäckande, väl samordnat och robust system för intensivvårdstransporter med hög vårdkvalitet.

Sveriges Kommuner och Regioner

Fredrik Lennartsson

Avdelningsdirektör

Gunilla Törnwall Bergendahl
T f Sektionschef